

УДК 343.1

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2026.2.41>

СВИРИДЕНКО С.В.

МОТИВУВАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО РІШЕННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ В МЕХАНІЗМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВОВОЇ ВИЗНАЧЕНОСТІ

MOTIVATION OF PROCEDURAL DECISION IN CRIMINAL PROCEEDINGS IN THE MECHANISM OF ENSURING LEGAL CERTAINTY

Актуальність статті полягає в тому, що якість процесуальних рішень у кримінальному провадженні є предметом уваги та дискусії як у доктрині, так і в правозастосовній практиці. Зазначена проблематика не обмежується увагою тільки до судових актів, постанови слідчого, прокурора, а передусім ті, що впливають на права учасників провадження, є рівноцінними об'єктами аналізу з точки зору вимог до якості їх аргументації¹. Кожне з цих рішень є не лише актом реалізації владних повноважень, а й результатом пізнавальної діяльності, в ході якої уповноважений суб'єкт оцінює наявну інформацію, співвідносить її з нормативними приписами і формулює висновок, що набуває юридично обов'язкового характеру. Мета статті полягає у тому, щоб обґрунтувати мотивування процесуального рішення у кримінальному провадженні як самостійну процесуальну гарантію правової визначеності та сформулювати систему вимог до нього. Поставлена мета зумовлює такі завдання: 1) розмежувати поняття «мотивування» і «вмотивованість»; 2) виявити зв'язок між мотивуванням і правовою визначеністю; 3) проаналізувати стандарти ЄСПЛ у цій сфері; 4) сформулювати систему вимог до мотивування; визначити наслідки вад мотивування для цілей кримінального провадження. Стаття присвячена питанням мотивування процесуального рішення у кримінальному провадженні в контексті принципу правової визначеності. Зазначається, що мотивування є важливим складником забезпечення авторитету процесуальних рішень у кримінальному провадженні зокрема через їх змістовну вмотивованість. Встановлено, що недоліки мотивування руйнують не лише внутрішню логічну несуперечливість самого рішення, а й зовнішню функцію у підтриманні правової визначеності, зокрема здатність учасників провадження передбачати результати правозастосування, ефективність подальшого процесуального контролю тощо. На основі аналізу доктрини, практики Європейського суду з прав людини та положень КПК України сформульовано систему вимог до мотивування серед яких експліцитність логічних переходів, охоплення контраргументів, розкриття оціночного шляху, нормативна прив'язка, внутрішня несуперечність. Запропоновано розмежування понять «мотивування» та «вмотивованість» як процесу і стандарту якості результату відповідно. Визначено напрями подальших наукових досліджень у цій сфері.

Ключові слова: *мотивування, вмотивованість, процесуальне рішення, кримінальне провадження, правова визначеність, справедливий судовий розгляд, аргументація, судовий контроль.*

¹ Поряд з тим, що аргументація розглядається як структурний елемент мотивування, потрібно визнати, що її предмет може охоплювати як нормативну, так і фактичну сторону рішення. В останньому випадку аргументація може бути процесуальним інструментом перевірки обґрунтованості. Але сама по собі, як така, аргументація залишається категорією мотивування.

The relevance of the article lies in the fact that the quality of procedural decisions in criminal proceedings is a subject of attention and discussion both in doctrine and in law enforcement practice. The above-mentioned issues are not limited to attention only to judicial acts, decisions of the investigator, prosecutor, and above all those that affect the rights of the participants in the proceedings, are equivalent objects of analysis from the point of view of the requirements for the quality of their argumentation. Each of these decisions is not only an act of exercising authority, but also the result of cognitive activity, during which the authorized subject evaluates the available information, correlates it with regulatory requirements and formulates a conclusion that becomes legally binding. The purpose of the article is to substantiate the motivation of a procedural decision in criminal proceedings as an independent procedural guarantee of legal certainty and to formulate a system of requirements for it. The goal set entails the following tasks: 1) to distinguish between the concepts of «motivation» and «motivation»; 2) to identify the connection between motivation and legal certainty; 3) to analyze the standards of the ECHR in this area; 4) to formulate a system of requirements for motivation; to determine the consequences of defects in motivation for the purposes of criminal proceedings. The article is devoted to the issues of motivating procedural decisions in criminal proceedings in the context of the principle of legal certainty. It is noted that motivation is an important component of ensuring the authority of procedural decisions in criminal proceedings, in particular through their substantive motivation. It is established that the shortcomings of motivation destroy not only the internal logical consistency of the decision itself, but also the external function in maintaining legal certainty, in particular the ability of the participants in the proceedings to predict the results of law enforcement, the effectiveness of further procedural control, etc. Based on the analysis of the doctrine, practice of the European Court of Human Rights and the provisions of the Code of Criminal Procedure of Ukraine, a system of requirements for motivation has been formed, including the explicitness of logical transitions, the coverage of counterarguments, the disclosure of the evaluation path, normative binding, and internal consistency. A distinction is proposed between the concepts of «motivation» and «motivation» as a process and a standard of the quality of the result, respectively. Directions for further scientific research in this area have been determined.

Key words: *motivation, motivation, procedural decision, criminal proceedings, legal certainty, fair trial, argumentation, judicial control*

Вступ. Якість процесуальних рішень у кримінальному провадженні є предметом уваги та дискусії як у доктрині, так і в правозастосовній практиці. Зазначена проблематика не обмежується увагою тільки до судових актів, постанови слідчого, прокурора, а передусім ті, що впливають на права учасників провадження, є рівноцінними об'єктами аналізу з точки зору вимог до якості їх аргументації². Кожне з цих рішень є не лише актом реалізації владних повноважень, а й результатом пізнавальної діяльності, в ході якої уповноважений суб'єкт оцінює наявну інформацію, співвідносить її з нормативними приписами і формулює висновок, що набуває юридично обов'язкового характеру. Те, яким чином цей пізнавальний процес відображено у тексті рішення, має значення не лише для учасників конкретного провадження, а й для правової системи в цілому, адже через мотивування забезпечується зокрема можливість зовнішнього контролю за правозастосуванням і формується передбачувана практика, що є необхідною умовою правової визначеності.

У доктрині правова визначеність пов'язується з передбачуваністю правових наслідків та доступністю рішень для раціональної перевірки [1]. У цьому контексті мотивування може розглядатися як процесуальний механізм, що забезпечує відкритість рішення до зовнішнього контролю і тим самим наближає його до стандарту акта пізнання, а не лише акта владного волевиявлення.

Водночас, мотивування нерідко зводиться до вимоги щодо форми процесуального акта, тоді як його функціональний вимір, тобто роль у системі правової визначеності подекуди

² Поряд з тим, що аргументація розглядається як структурний елемент мотивування, потрібно визнати, що її предмет може охоплювати як нормативну, так і фактичну сторону рішення. В останньому випадку аргументація може бути процесуальним інструментом перевірки обґрунтованості. Але сама по собі, як така, аргументація залишається категорією мотивування.

залишається поза увагою, що зумовлює потребу у визначенні критеріїв якості мотивування як у доктрині, так і в правозастосовній практиці.

Мета статті полягає у тому, щоб обґрунтувати мотивування процесуального рішення у кримінальному провадженні як самостійну процесуальну гарантію правової визначеності та сформулювати систему вимог до нього. Поставлена мета зумовлює такі завдання: 1) розмежувати поняття «мотивування» і «вмотивованість»; 2) виявити зв'язок між мотивуванням і правовою визначеністю; 3) проаналізувати стандарти ЄСПЛ у цій сфері; 4) сформулювати систему вимог до мотивування; визначити наслідки вад мотивування для цілей кримінального провадження.

Методологія. У статті використано комплекс загальнонаукових і спеціально-юридичних методів. Діалектичний метод застосовано для виявлення суперечності між формальним виконанням вимоги мотивування та її змістовним наповненням. Аналітичний метод дозволив здійснити розмежування понять «мотивування» і «вмотивованість», а також виокремлення структурних елементів процесу мотивування. Системний підхід забезпечив розгляд мотивування у взаємозв'язку з іншими гарантіями справедливого судочинства, зокрема правовою визначеністю.

Порівняльно-правовий метод використовувався для зіставлення підходів до мотивування в практиці ЄСПЛ і в національному законодавстві. Формально-юридичний метод застосовано при тлумаченні статті 370 КПК України та відповідних положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Метод правової аргументації слугував для оцінки змістовної якості мотивування з позицій логічної коректності і переконливості.

Огляд літератури. Проблематика мотивування процесуальних рішень знаходиться на перетині декількох наукових дискурсів – кримінального процесуального права, загальної теорії права, теорії правової аргументації, галузевих правових наук. Вона представлена переважно в контексті вимог до форми і структури процесуальних актів, тоді як концептуальний вимір залишається менш дослідженим.

Серед українських дослідників вагомий внесок у розробку питань мотивування процесуальних рішень зробили Григор'єва В.В., Авдєєв О.В. [2] У контексті правової визначеності питання мотивування висвітлює М. М. Дмитрієва, яка пропонує розуміння правової визначеності як комплексної вимоги, що охоплює не лише нормативне регулювання, а й правозастосовну діяльність [1]. С. В. Васильєв розкриває проблему невизначеності у механізмі правового регулювання процесуальних правовідносин, акцентуючи на юридичних інструментах її усунення [3]. Серед таких інструментів мотивування займає особливе місце як засіб ретроспективної верифікації правозастосовного акта. На рівні загальної теорії права проблема правової визначеності ґрунтовно розроблена в сучасній українській науці. М. І. Козюбра розглядає правову визначеність як іманентну складову верховенства права, акцентуючи на її вимогах до передбачуваності правових наслідків і стабільності правовідносин [4] Ці висновки релевантні для обґрунтування зв'язку між якістю мотивування і правовою визначеністю. Я. Берназюк пропонує визначення поняття мотивування судового рішення та етапів відповідної процесуальної діяльності: «Мотивування судового рішення – це діяльність судді (суду), спрямована на пошук юридично значущих аргументів для обґрунтування висновків судового рішення, яка здійснюється шляхом встановлення обставин справи на підставі поданих сторонами або зібраних судом у порядку, встановленому процесуальним законом, за власною ініціативою належних, допустимих, достатніх і достовірних доказів з надання їм правової оцінки та формулювання на цій підставі правових позицій за результатами розгляду справи або вирішення судом іншого процесуального питання. Як процесуальна діяльність мотивування судового рішення умовно складається з таких основних етапів: 1) систематизація і первинне оцінювання доказів та доводів учасників справи; 2) оцінювання поданих сторонами та зібраних відповідно до вимог процесуального закону судом доказів на підтвердження або відхилення доводів та міркувань учасників справи; 3) встановлення об'єктивних обставин справи; 4) надання відповіді на доводи (оцінювання доводів) учасників справи; 5) обґрунтування необхідності застосування конкретної норми права до спірних правовідносин; 6) формулювання висновків за результатами розгляду справи» [5]. О.В. Капліна зазначає, що рішення має ґрунтуватися на фактичних та правових мотивах. Фактичні мотиви повинні відображати аналіз досліджених у судовому розгляді джерел доказів з погляду їхньої належності, допустимості, достатності, достовірності. Правові мотиви, які теж слід наводити у рішенні, є казуальним тлумаченням норм права. Враховуючи важливу правову та соціальну роль судового акта в його мотивувальній частині слід наводити мотиви, згідно з якими на підставі тлумачення норми права та особистого переконання суддя вважає за необхідне застосувати ту чи іншу норму права [6, с. 15]. І. В. Складенко та Є. Ю. Соболь розглядають належне мотивування як гарантію

правосудності судового акта [7]. Дослідники наголошують на відмінності між мотивуванням як процедурою та вмотивованістю як якісною ознакою результату, що ми також вважаємо важливим розмежуванням. О.І. Марочкін, пропонує аналізувати мотивування процесуальних рішень слідчого, по-перше, у статті – для дослідження загальної сутності, складників і значення; по-друге, в динаміці – як процесу формування системи мотивів, покладених у основу рішення; по-третє, в аспекті його функціонального призначення у механізмі прийняття процесуальних рішень слідчого. Завершеною формою мотивування є вмотивоване рішення [8, с. 49].

У практиці ЄСПЛ вимога мотивування рішень пов'язана з правом на справедливий судовий розгляд, гарантованим статтею 6 Конвенції. Ключовою є позиція Суду, сформульована у справі «Ruiz Torija проти Іспанії», стаття 6(1) зобов'язує суди наводити підстави своїх рішень, хоча це не вимагає детальної відповіді на кожен аргумент сторін [9]. Справа «Taxquet проти Бельгії» суттєво поглибила цю логіку, Велика палата констатувала, що відсутність мотивування позбавляє обвинуваченого можливості ефективно скористатися правом на оскарження [10].

У зарубіжній літературі порівняльний аналіз обов'язку надавати мотивовані рішення розглядається в контексті транспарентності правосуддя та процесуальної справедливості. Зокрема, в аналітичному огляді практики ЄСПЛ стосовно обов'язку наводити підстави рішень підкреслюється, що підстави мають бути достатніми для забезпечення можливості ефективного використання права на апеляцію [11].

Таким чином, наявний науковий доробок охоплює важливі аспекти мотивування процесуальних рішень, його зв'язок із якістю судових актів, вимоги статті 6 ЄСПЛ щодо обґрунтованості рішень суду, проблеми правової невизначеності в процесуальному регулюванні діяльності як суду, так і інших суб'єктів кримінального провадження. Проте комплексного дослідження мотивування як процесуальної гарантії правової визначеності у кримінальному провадженні в доктрині бракує.

Основний зміст. Як убачається, відправною точкою аналізу має бути розмежування стандартів якості процесуального рішення, закріплених стосовно судових актів у статті 370 КПК України [12], які за своєю природою поширюються також на процесуальні рішення інших суб'єктів кримінального провадження, тобто законності, обґрунтованості та вмотивованості. Змішування цих стандартів, а передусім обґрунтованості і вмотивованості є досить поширеним.

Так, законність відповідає на запитання чи правильну норму права застосував компетентний суд. Це питання нормативної кваліфікації, воно стосується вибору правової підстави рішення і коректності її тлумачення. Дефект законності це неправильне застосування або тлумачення норми незалежно від того, як воно обґрунтоване або мотивоване.

Обґрунтованість відповідає на запитання чи відповідають висновки суду фактичним обставинам справи, встановленим на підставі доказів. Це питання належності, допустимості, достовірності, достатності доказової бази. Обґрунтованість – це якість змісту рішення з точки зору його відповідності реальному стану речей, підтвердженому у провадженні. Рішення є необґрунтованим, якщо висновок про факт не підкріплений достатніми доказами або суперечить їм незалежно від того, наскільки детально цей висновок викладено.

Вмотивованість відповідає на інше запитання, а саме чи розкрито логіку від доказів до висновків і від висновків до правових наслідків. Це якість аргументованого викладу, не те, що встановлено, і не те, яку норму застосовано, а те, як пояснено зв'язок між одним і другим. Рішення є невмотивованим, якщо воно не містить розгорнутої аргументації цього зв'язку, навіть якщо воно видається є і законним, і обґрунтованим.

Як убачається, поряд із системним зв'язком, ці стандарти мають відносну логічну незалежність, що робить вмотивованість самостійним стандартом, а не похідною від обґрунтованості.

На практиці найбільш уразливою є саме вмотивованість. Так, суд може дійти правильного результату, але не розкрити шляху аргументації до нього і це вже є проблемою, що підриває правову визначеність. Мотивування процесуального рішення у цьому контексті слід розуміти як процес побудови і текстуального відображення аргументації, а вмотивованість як якісну характеристику цього відображення з точки зору його повноти, логічності.

Недоліки вад вмотивованості можуть виникати на різних рівнях зокрема на рівні процесу (логічно некоректна аргументація, ігнорування контраргументів, підміна аргументу посиланням на авторитет тощо) або на рівні фіксації (внутрішньо коректний розумовий процес, але недостатньо відображений у тексті рішення). Ці недоліки однаково руйнують вмотивованість і, відповідно, гарантію правової визначеності з тієї принципової причини, що для зовнішнього спостерігача прихована коректна логіка і хибна логіка є нерозрізненими.

Відповідно до усталеного підходу, правова визначеність є однією з фундаментальних складових принципу верховенства права. У її змісті традиційно виокремлюють декілька виявів серед яких ясність і точність правових норм, передбачуваність правових наслідків, стабільність, усталеність судової практики, захист від ретроактивного застосування права [1]. Усі ці виміри переважно стосуються нормативного рівня правового регулювання. Однак правова визначеність не вичерпується якістю нормативного тексту, вона поширюється і на правозастосування. На цьому рівні мотивування набуває свого функціонального значення, тобто якщо право є передбачуваним лише тоді, коли його застосування є раціонально обґрунтованим і верифікованим, то мотивування є тим механізмом, який забезпечує цю верифікованість у конкретному випадку. Без розгорнутого мотивування учасники провадження позбавлені можливості зрозуміти, чому саме було ухвалено те чи інше рішення, і відтак не завжди можуть оцінити правомірність такого рішення, його можливі наслідки, визначити спосіб своїх дій.

Венеційська комісія наголошує, що правова визначеність вимагає передбачуваності правових наслідків для суб'єктів правовідносин [13]. Передбачуваність правозастосування у кримінальному провадженні безпосередньо залежить від того, чи є рішення мотивованими оскільки за цієї умови можна відстежити логіку правозастосування, виявити її сталість або непослідовність і скоригувати відповідну практику.

Отже мотивування виконує дві взаємопов'язані функції у системі правової визначеності (1) ретроспективну функцію легітимації, коли рішення стає прийнятним не через суб'єкта, що його ухвалив, а через переконливість наведеної аргументації; (2) проспективну функцію орієнтації, коли сукупність мотивованих рішень формує передбачувану практику, якою можуть керуватися учасники майбутніх проваджень.

Практика Європейського суду з прав людини є найбільш розробленою системою зовнішніх стандартів мотивування судових рішень, обов'язкових для України в силу ратифікації Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та відповідного національного правового регулювання.

Важливий принцип сформульовано у раніше вже згадуваній справі «Ruiz Torija проти Іспанії», а саме, те, що стаття 6(1) Конвенції зобов'язує суди наводити підстави своїх рішень, але ця вимога не тотожна вимозі детально відповідати на кожен аргумент сторін [9]. Це формулювання є концептуально важливим, адже воно встановлює мінімальний стандарт («наводити підстави»), водночас зберігаючи певну свободу розсуду суду щодо обсягу мотивування.

Важливою є правова позиція у справі «Taxquet проти Бельгії». Велика палата ЄСПЛ констатувала, що відсутність мотивування вироку присяжних позбавляла обвинуваченого можливості зрозуміти, на яких підставах його визнано винним, і унеможливлювала ефективне використання права на апеляційне оскарження [10]. Тут Суд зафіксував функціональний зв'язок між мотивуванням і правом на оскарження, тобто рішення без мотивів не може бути предметом ефективного перегляду.

У справах «Hadjianastassiou проти Греції» та «Hirvisaari проти Фінляндії» ЄСПЛ уточнив, що підстави мають бути наведені з достатньою чіткістю, щоб дозволити стороні ефективно скористатися правом оскарження [11]. Це формулювання дозволяє визначити функціональний критерій якості мотивування, а саме те, що рішення є достатньо мотивованим, якщо його підстави дозволяють стороні прийняти рішення щодо доцільності оскарження і сформулювати предмет вимог.

Показово, що ЄСПЛ пов'язує вимогу мотивування не лише з правом на справедливий розгляд, але й із більш широкими принципами верховенства права і заборонаю свавілля. Мотивування є саме тим механізмом, який забезпечує прозорість логіки рішення і тим самим протидіє свавіллю.

Керуючись наведеним, убачається можливим сформулювати систему вимог до мотивування процесуального рішення у кримінальному провадженні. При цьому потрібно зауважити, що ці вимоги є не альтернативними, а кумулятивними, тому відсутність будь-якої з них є самостійним недоліком мотивування. Отже, до таких вимог, на нашу думку, можна віднести:

(1) експліцитність логічних переходів, тобто кожен крок від вихідних даних до проміжного висновку і від проміжного висновку до кінцевого має бути відображений у тексті. Логічний перехід, який суб'єкт провадження вважає очевидним і тому не зазначає, є прихованою ланкою аргументації і таким чином може бути недоліком мотивованості, оскільки унеможливорює перевірку коректності цього переходу ззовні;

(2) охоплення контраргументів означає, що мотивування має містити реакцію на можливі аргументи, що суперечать обраному висновку, як ті, що походять від учасників провадження, так і ті, що випливають із самого доказового матеріалу. Як убачається, відсутність такої реакції не є дефектом обґрунтованості, вона є недоліком саме мотивованості, оскільки залишається невідомим, чи були контраргументи взагалі враховані і з яких підстав відхилені;

(3) розкриття оціночного шляху. Так, уповноважений суб'єкт має відобразити логіку оцінки інформації, покладеної в основу рішення, чому певні дані визнаються достовірними або недостовірними, яке значення їм надається і яким чином їх сукупність приводить до конкретного висновку. Тобто це вимога не до того, чи є дані достатніми по суті (адже це більше стосується обґрунтованості), а до того, чи пояснено, як саме уповноважений суб'єкт їх оцінив;

(4) нормативна прив'язка передбачає, що застосування правової норми має супроводжуватися поясненням того, чому саме вона регулює ситуацію, що розглядається. Просте відтворення нормативного тексту або посилання на статтю без співвіднесення з конкретними обставинами не є нормативною прив'язкою адже це скоріше декларація, а не аргумент;

(5) внутрішня несуперечність, адже мотивування не може містити взаємовиключних тверджень ні між окремими частинами мотивувального тексту, ні між мотивувальною і резолютивною частинами рішення. Внутрішня суперечність є самостійним недоліком мотивованості, вона свідчить про те, що ланцюжок аргументації не утворює цілісної логічної конструкції.

Запропонований перелік, звісно, не можна вважати вичерпним, він передусім охоплює структурно-логічні вимоги до мотивування, ті, що стосуються загальної «архітектури» аргументації.

Окремої уваги у межах інших досліджень також потребують питання співмірності обсягу мотивування залежно від складності питання, що в той же час не означає зниження стандарту, а тільки диференціацію його застосування, також актуальними є питання диференціації вимог залежно від суб'єкта, предмета рішення, стадії провадження, наслідків для прав осіб, інтенсивності втручання та обмеження. Так, очевидно, що процесуальні рішення слідчого з організаційних питань та процесуальне рішення слідчого судді, що обмежує конституційні права, матимуть різний обсяг мотивування та його реалістичний стандарт.

Потрібно також додатково наголосити, що мотивованість окремого рішення, роблячи його логіку зрозумілою і перевірюваною, забезпечує правову визначеність не тільки на рівні цього акта, а й водночас створює передумову для її системної визначеності, оскільки лише прозоро мотивоване рішення піддається співвіднесенню з усталеною практикою та контролю.

Що стосується наслідків неналежного мотивування, важливо усвідомлювати, що вони не обмежуються конкретним кримінальним провадженням, а виходять за його межі.

Так, неналежне мотивування підриває передбачуваність правозастосування. Немотивоване рішення не формує прецеденту у функціональному сенсі, воно не розкриває логіки, яку можна було б відтворити в аналогічній справі або оскаржити як хибну. Таким чином знищується кумулятивний ефект судової практики як джерела правової визначеності.

Крім того, неналежне мотивування підриває легітимність рішення в очах його адресата і суспільства загалом. Рішення, аргументація якого зводиться до формальних відсилань або некритичного відтворення позиції одного з учасників провадження, сприймається як акт владного волевиявлення, а не як результат раціональної пізнавальної діяльності. Це послаблює інституційну довіру до органів кримінальної юстиції незалежно від того, чи є рішення по суті правильним.

Зрештою, неналежне мотивування порушує право особи розуміти підстави рішення, ухваленого щодо неї. Це право не є суто процесуальною гарантією, можна сказати, що воно є умовою гідності особи у відносинах з державою і передумовою усвідомленого вибору подальшої процесуальної поведінки. Особа, яка не розуміє, з яких підстав і за якою логікою ухвалено рішення, що зачіпає її права, позбавлена можливості повноцінно реалізувати право на захист незалежно від того, на якій стадії провадження це рішення ухвалено і яким суб'єктом.

Висновки. Проведений аналіз дозволяє сформулювати такі висновки.

1. Мотивування процесуального рішення у кримінальному провадженні є самостійною процесуальною гарантією правової визначеності, а не лише вимогою до форми акта правозастосування. Ця гарантія забезпечує як ретроспективну легітимізацію рішення через аргументацію, так і проспективну передбачуваність правозастосування.

2. Концептуально доцільним є розмежування між мотивуванням як процесом інтелектуальної операції з доказовим матеріалом і вмотивованістю як якісною характеристикою тексту

рішення. Ця відмінність має практичне значення для виявлення та класифікації вад мотивування.

3. Стандарти ЄСПЛ у сфері мотивування встановлюють функціональний критерій якості мотивування, а саме те, що підстави мають бути наведені з достатньою чіткістю.

4. Систему вимог до мотивування становлять експліцитність логічних переходів, охоплення контраргументів, розкриття оціночного шляху, нормативна прив'язка, внутрішня несуперечність. Ці вимоги є кумулятивними.

5. Неналежне мотивування має системні наслідки, воно підриває передбачуваність правозастосування, послаблює довіру до правосуддя, порушує право особи розуміти підстави рішення, ухваленого щодо неї.

Проведене дослідження також виявляє низку питань, які можуть становити самостійний науковий і практичний інтерес як напрями подальших наукових пошуків. Так, доцільним є емпіричне дослідження якості мотивування у процесуальних рішеннях задля виявлення типових дефектів, їх частоти та зв'язку з наслідками для сторін провадження. Перспективним видається порівняльно-правовий аналіз стандартів мотивування у кримінальному судочинстві держав-членів Ради Європи з метою виявлення найкращих практик, які могли б становити інтерес для національного права та правозастосування.

Список використаних джерел:

1. Дмитрієва М. М. Правова визначеність: поняття і зміст. *Вісник Запорізького національного університету*. Серія: Юридичні науки. 2020. № 3. URL: <https://law.journalsofznu.zp.ua/archive/visnik-3-2020/2.pdf>

2. Григор'єва В. В., Авдєєв О. В. Належна мотивація як показник якісного рішення. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 4. С. 302–305. URL: http://www.lsej.org.ua/4_2021/75.pdf

3. Васильєв С. В. «Невизначеність» у механізмі правового регулювання процесуальних правовідносин та юридичні інструменти її усунення. *Правова держава*. 2021. № 42. С. 22–31. DOI: <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2021.42.232409>

4. Козюбра М. І. Верховенство права і Україна. *Право України*. 2012. № 1–2. С. 30–63. URL: https://pravoua.com.ua/ua/store/pravoukr/pravo_ukr_1_2_ukr/kozybra_1_1/

5. Берназюк Я. Основні етапи підготовки мотивованого судового рішення: вимоги процесуального закону в світлі положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Верховний Суд. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/zmi/647582/>

6. Капліна О. В. Правозастосовне тлумачення судом норм кримінально-процесуального права: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09. Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого. Харків, 2009. 40 с.

7. Складенко І. В., Соболь Є. Ю. Належне мотивування судового рішення у судовій справі як гарантія його правосудності. *Актуальні проблеми правознавства*. 2023. № 2. С. 206–213. URL: <https://appj.wunu.edu.ua/index.php/appj/article/view/1655>

8. Марочкін О. І. Мотивування процесуальних рішень слідчого: моногр. К. : Національна академія прокуратури України, 2015. 214 с.

9. CASE OF RUIZ TORIJA v. SPAIN, App. No 18390/91, ECtHR, 9 December 1994. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-57909>

10. CASE OF TAXQUET v. BELGIUM [GC], App. No 926/05, ECtHR, 16 November 2010. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-101739>

11. Laffranque, J. (Just) Give Me A Reason ... *Juridica International*. 2018. № 27. P. 12–35. <https://doi.org/10.12697/JI.2018.27.02>

12. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

13. Міріло верховенства права (правовладдя) національного рівня: практика України (Rule of law Checklist at national level: case of Ukraine) / за заг. ред. М. Козюбри, упорядники та автори коментарів: В. Венгер, А. Заєць, С. Зверев, М. Козюбра, Ю. Матвєєва, О. Цельєв; Центр дослідження проблем верховенства права та його втілення в національну практику України Національного університету «Києво-Могилянська академія». Київ, 2020. 144 с.

Дата першого надходження статті до видання: 05.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 06.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 20.03.2026